

<https://doi.org/10.17048/AM.2023.38>

<https://videotorium.hu/hu/recordings/51323>

**Dr. Szűts-Novák Rita, Dr. Szűts Zoltán:
Crowdsourcing, digitalizáció és mikrotörténet. Az interaktív
közgyűjtemény. A felhasználók szerepe a digitális tartalomgyűjtésben**

Dr. Szűts-Novák Rita

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Informatika Kar, Digitális Technológia Intézet, Humáninformatika
Tanszék

szuts-novak.rita@uni-eszterhazy.hu

Dr. Szűts Zoltán

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógia Kar, Neveléstudományi Intézet, Oktatási Innováció Tan-
szék

szuts.zoltan@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt: Az információs kor kihívásai és a technológiai fejlődés új perspektívát teremtett a közgyűjtemények számára a tartalomgyűjtés és tárolás terén. A hagyományos múzeumi és könyvtári gyakorlat szemlélete fokozatosan változik az új digitális kor elvárásainak megfelelően. Írásunk elemzi az elmozdulást a közgyűjteményi gyakorlatban, és rámutat, hogy a szemlélet-váltásnak kiemelkedő fontossága van a felhasználók bevonásában. A közgyűjtemények hagyományosan az információk megőrzésének és átadásának szentelt intézmények voltak. Azonban a digitális technológiák térnyerése és az internet elterjedése megnyitotta az utat az interaktivitás és a közösségi együttműködés előtt. Az új szemléletben a közgyűjtemények már nem csupán a tárolás és a kutatás helyszínei, hanem aktív szereplői a tudásmegosztásnak és a közösségi kreativitásnak. A digitális eszközök segítségével a látogatók, kutatók és érdeklődők aktívan részt vesznek a gyűjtemények gazdagításában, rendezésében és a művek címkézésében. A crowdsourcing és a kollektív intelligencia elveinek alkalmazása lehetővé teszi a közgyűjtemények számára, hogy a felhasználók sokféleségéből merítve építsék fel gyűjteményeiket és töltsék meg tartalmukat értékes információkkal. A szemléletváltás nemcsak a közgyűjtemények tartalmának sokszínűségét növeli, hanem a felhasználók bevonásának élményét is fokozza. Az interaktív közgyűjtemények nem csak statikus információt kínálnak, hanem lehetőséget teremtenek az aktív párbeszédre és az együttműködésre a közönség és az intézmények között. Az így létrejövő közgyűjteményi tartalmak sokkal relevánsabbak és hitelesebbek a felhasználók számára, hiszen a közösség tagjai maguk is részeseivé válnak a tudás és a kultúra megőrzésének. Emellett az ilyen módon felépített közgyűjtemények megfelelnek a modern digitális kor igényeinek, és új lehetőségeket kínálnak az oktatás, kutatás és kreativitás terén. Tanulmányunkban többek között a Fortepan példáján keresztül mutatunk rá, hogy a szemléletváltás a közgyűjteményi gyakorlatban kiemelkedő jelentőségű, hiszen az interaktív közgyűjtemények révén a felhasználók aktív szereplőkké válnak a tartalomgyűjtésben és a tartalom létrehozásában. Ezáltal a közgyűjtemények sokkal élénkebb és gazdagabb tudásközpontokká válnak, amelyek képesek megfelelni a modern digitális kor elvárásainak és a közösség igényeinek.

Kulcsszavak: crowdsourcing, digitalizáció, mikrotörténet, interaktív közgyűjtemény, digitális tartalomgyűjtés

**CROWDSOURCING, DIGITALISATION AND MICROHISTORY. THE INTERACTIVE PUBLIC
COLLECTION. THE ROLE OF USERS IN DIGITAL CONTENT COLLECTION**

Abstract: The challenges of the information age and technological advances have created a new perspective for public collections in content collection and storage. Traditional museum and library practices are gradually changing their approach to meet the expectations of the new digital age. This paper presents the shift in public collection practice and shows that this approach change is paramount in engaging users. Public collections have traditionally been institutions dedicated to preserving and transmitting information. However, the rise of digital technologies and the spread of the Internet has opened the door to interactivity and community collaboration. In this new vision, public collections are not just places for storage and research but active agents of knowledge

sharing and community creativity. Through digital tools, visitors, researchers, and the public actively enrich, organize, and label collections. Crowdsourcing and the application of collective intelligence principles enable public collections to build their collections and fill their content with valuable information, drawing on the diversity of users. This shift in approach increases the diversity of content in public collections and enhances the user engagement experience. Interactive public collections do not only offer static information but also create opportunities for active dialogue and collaboration between the public and institutions. The resulting public collection content is more relevant and authentic for users, as community members become part of preserving knowledge and culture. In addition, public collections built in this way meet the needs of the modern digital age and offer new opportunities for education, research, and creativity. In this paper the authors will show, among other things through the example of Fortepan, that this approach shift is paramount in public collection practice, as interactive public collections enable users to become active participants in content collection and content creation. In this way, public collections become more vibrant and enriched knowledge centers, able to meet the expectations of the modern digital age and the community's needs.

Keywords: crowdsourcing, digitization, microhistory, interactive public collection, digital content colle

1. Bevezetés. Szemléletváltás a közgyűteményi gyakorlatban

Az információs kor és a technológiai fejlődés kihívásai új perspektívákat nyitottak a közgyűtemények számára a tartalomgyűjtés és tárolás terén. A hagyományos múzeumi és könyvtári gyakorlat látásmódja fokozatosan változik, hogy megfeleljen az új digitális kor követelményeinek. A tanulmányban vizsgáljuk ezt közgyűtemények területén bekövetkezett paradigmaváltást, és különböző központi terminológia mentén rámutatunk, hogy milyen kiemelkedő fontosságú a digitális korban a megőrzés, a megosztás és a mikrotörténeti gyakorlat újra felfedezése.

2. Interaktivitás és közösségi együttműködés

Hagyományosan a közgyűtemények az információk megőrzésének és átadásának szenteltek. Azonban a digitális technológiák térnyerése és az internet elterjedése lehetővé tette az interaktivitást és a közösségi együttműködést. Az új látásmód szerint a közgyűtemények már nem csupán információ tárolói és kutatási helyszínei, hanem aktív résztvevői a tudásmegosztásnak és a közösségi kreativitásnak. A könyvtárak jövőjét számos tényező befolyásolja, amelyek jelentős hatással lehetnek a társadalom jövőjére is, és ennek következtében a könyvtárak jövőjét is meghatározhatják (Lengyelne Molnár Tünde, 2021; Racsko, 2017).

Kutatásaink előfelvetése, hogy a könyvtárak képesek biztosítani egy olyan támogató környezetet, ahol az emberek megismerhetik a digitális eszközök alapvető működését és fejleszthetik a 21. században szükséges készségeiket. Azonban a megvalósítás nem lesz egyszerű, mivel a könyvtáraknak számos kihívással kell szembenézniük. Először is, meg kell határozniuk azokat az irányokat, amelyek összhangban vannak a lakosság elvárásaival. Másodsor, saját munkatársaik kompetenciáit olyan módon kell fejleszteni, hogy képesek legyenek kiszolgálni az új igényeket. Harmadszor pedig meg kell valósítaniuk a digitális átalakulást a könyvtárakban.

3. A könyvtárak jövője; az emberek jövője

A könyvtárak jövőjét számos tényező befolyásolja, és ezek a tényezők rendkívüli hatást gyakorolhatnak a társadalom jövőjére is, ami közvetlenül hatással van a könyvtárak sorsára (Skaliczki, 1995). A gyors technológiai változások miatt a társadalom tagjainak kiemelkedően technológia-orientált környezetben kell majd tevékenykedniük, tanulniuk és élniük, és ezen változások nem korlátozódnak csak a munkahelyekre. A könyvtárak kiváló lehetőséget kínálnak arra, hogy létrehozzanak egy támogató környezetet, ahol az emberek nemcsak megismerhetik a digitális eszközök alapvető működését, hanem fejleszthetik a 21. században szükséges készségeiket, például a digitális írást, kritikus gondolkodást és információfeldolgozást. Emellett a könyvtárak a közösség szellemének és a kulturális sokszínűség támogatásának fontos helyszínei is lehetnek, amelyek hozzájárulnak a társadalom fejlődéséhez és az egyének személyes fejlődéséhez. Az elkövetkező években a könyvtáraknak alkalmazkodniuk kell ezekhez a kihívásokhoz, és aktívan részt kell venniük a digitális oktatás és a társadalmi innováció előmozdításában.

4. Jó közgyűteményi gyakorlat

Ennek kapcsán meg kell említenünk, hogy jól működő gyakorlat a digitális múzeumpedagógia, amely egy olyan élményközpontú múzeumi program, amely valós vagy virtuális múzeumi környezetben zajlik, és az információ- és kommunikációs technológiák használatával valósul meg. Ennek a programnak a célja, hogy közvetlenül befolyásolja a résztvevők IKT-műveltségét, és egyúttal segít azoknak az ismereteknek a közvetítésében, amelyek a múzeumi gyűjteményhez kapcsolódnak. A digitális múzeumpedagógia lehetővé teszi, hogy a résztvevők interaktív módon fedezhessék fel a múzeumi anyagot, például interaktív kijelzők, okostelefon alkalmazások és virtuális valóság segítségével. Emellett lehetőséget nyújt az olyan innovatív oktatási módszerek alkalmazására, amelyek ösztönzik a tanulást és a kreativitást a múzeumi környezetben. (Ringert, 2022).

5. Crowdsourcing a közgyűjteményi gyakorlatban

A digitális eszközök segítségével a múzeumi látogatók, kutatók és érdeklődők aktívan részt vesznek a gyűjtemények gazdagításában, rendezésében és a művek címkézésében.

A crowdsourcing és a kollektív intelligencia elveinek alkalmazása lehetővé teszi, hogy a felhasználókból mérítve építsék fel gyűjteményeiket és töltsék meg tartalmukat értékes információkkal.

Érdeemes tudni, hogy a crowdsourcing során egy szervezet, intézmény vagy közösség egyes feladatokat külső személyek nagy csoportjának szervezi ki alapvetően online felületen. A crowdsourcing folyamatában a tömeg (crowd) tagjai kisebb részekkel járulnak hozzá a teljes feladat elvégzéséhez. Számos formája (üzleti, közhasznú, civil) létezik. A tömeg által elvégzett feladat lehet fordítás, címkézés, rendszerezés, adatok gyűjtése, digitalizálás stb. A crowdsourcing altípusa a közösségi finanszírozásra alkalmas crowdfunding (Szűts – Yoo, 2013).

A szemléletváltás, amely nemcsak a gyűjtemények tartalmának sokszínűségét növelheti, hanem a felhasználók bevonásának élményét is fokozza, egyúttal lehetőséget kínál a crowdsourcing alkalmazására könyvtári környezetben. A crowdsourcing olyan megközelítés, amelyben a közösség tagjai részt vesznek az információgyűjtésben, a tartalom létrehozásában és az ismeretek megosztásában.

Könyvtári szempontból a crowdsourcing lehetővé teszi a közösség számára, hogy aktívan hozzájáruljon a gyűjtemények bővítéséhez és tartalmi gazdagításához. Például a közösség tagjai digitalizálhatják régi kéziratokat, szövegeket vagy fényképeket, hozzáadhatnak metaadatokat a gyűjteményekhez, vagy értékes információkat oszthatnak meg a könyvtári anyagokról. Az ilyen módon felépített közgyűjtemények még relevánsabbak és hitelesebbek lehetnek a felhasználók számára, mivel a közösség tagjai maguk is részeseivé válnak a tudás és a kultúra megőrzésének. Ezenkívül az ilyen közösségi gyűjtemények megfelelnek a modern digitális kor igényeinek, és új lehetőségeket kínálnak az oktatás, kutatás és kreativitás terén. A crowdsourcing segít a közgyűjteményeknek jobban kiszolgálni a közönséget és gazdagítani a kulturális örökséget együttműködésen alapuló módszerekkel.

6. E-gyűjtemények hazánkban

Az e-gyűjtemények száma egyre gyarapszik, jelen esetben nincs módunk a teljesség igényével mind bemutatására, de véleményünk szerint a következő hat leginkább jelentős digitális gyűjteményt ki kell emelnünk, amelyek a következők:

Arcanum Kézikönyvtár: Az Arcanum olyan értékes CD- és DVD-kiadványokat kínál ingyenesen, mint a Vers-tár, Bibliatéka és Lexikonok. Ezek a tartalmak különféle témákban nyújtanak információkat és szolgálhatnak oktatási célokat.

Arcanum Digitális Tudománytár (ADT): Az ADT egy rendkívül gazdag digitális periodika- és könyvadatbázis, amely a 19–20. századi hungarikumok egyik legnagyobb online tára. A kétmillió oldalas szövegállomány kétrétegű PDF-fájlokban érhető el, és kiváló forrás a történészek és kutatók számára.

Bibliotheca Eruditionis: Ez a gyűjtemény régi magyarországi nyomtatványokat és olvasmányokat tartalmaz a 1500-1700 közötti időszakból, és kulcsfontosságú forrás a magyar történelem iránt érdeklődők számára.

Digitális Tankönyvtár: A Digitális Tankönyvtár több ezer szabadon elérhető tankönyvet és szakkönyvet kínál, ami kiváló segítség a diákok és tanárok számára az oktatásban.

HUNGARICANA: Közgyűjteményi portál: Ez a portál mintegy 150 közgyűjtemény digitális tartalmait fogja össze, ideértve az Országgyűlési Könyvtárat, a Budapest Fővárosi Levéltárat és az Arcanum Adatbázis Kft.-t. A

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
INFORMATIKA KAR • DIGITÁLIS TECHNOLÓGIA INTÉZET
AGRIA MÉDIA KONFERENCIA 2023

célja az, hogy a kultúrkinccseinket közösen helyezzék el és tegyék elérhetővé, és a portál tartalmazza a Képcsarnokot, Könyv- és Dokumentumtárat, MAPIRE-t, Térképgyűjteményt és Levéltárat.

MTA könyvtárának REAL MS kéziratári digitális gyűjteménye: A REAL-MS az MTA KIK különgyűjteményeinek digitalizált kéziratot tartalmazza, és megállapodás szerint különböző projektek dokumentumait. Üzemeltetője a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ.

Ezek a digitális gyűjtemények széles körű információkat és forrásokat kínálnak, és hozzájárulnak az információhoz való könnyű hozzáféréshez, az oktatáshoz, és a kulturális örökség megőrzéséhez.

7. Mikrotörténeti jelentőségű projektek

Az globális történelem teljességének elérése már nem reális cél a kutatásokban. Ehelyett a mikroszintű kutatások, az apró részletek és töredékek feltárása kerül előtérbe. Ezek a kis részletek, amelyeket a makrokutatások általában figyelmen kívül hagynak, közelebb visznek minket a valóság megismeréséhez.

A mikroszintű kutatások, amelyek az egyes emberek életére koncentrálnak, hozzájárulnak a társadalom- és politikátörténet szélesebb összefüggéseinek megértéséhez. Az egyének életrajzainak elemzése és az egodokumentumok tanulmányozása lehetővé teszi a historical agency szubjektív tényének feltárását. Ezen keresztül az egyes élettörténetek és dokumentumok hozzájárulnak a történelem teljességéhez, és olyan információkat közvetítenek a későbbi nemzedékeknek, amelyek más forrásokból nem hozzáférhetőek. A töredékek és az egész közötti viszony tehát különösen fontos az életrajzi kutatás folyamatában. Három egodokumentumot lehet elkülöníteni egymástól: a naplót, a memoárt és a levelet. A továbbiakban ezek fellelhetőségéről lesz szó.

7.1. Digitalizált kéziratok és mikrotörténet: Copia

Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára az első és legnagyobb különgyűjteményként kezdte meg működését, több mint másfél millió dokumentumával, amelyek között a legnagyobb kéziratgyűjteményt vonultatja fel az országban. A gyűjtemény története Fraknói Vilmos és Csontos János vezetésével indult el az 1870-es években, és az évek során folyamatosan alakult és finomodott a gyűjtési elvek változásával. Az XX. század közepére a gyűjteményezés elvei alapvetően megváltoztak, amikor elterjedt az a tudományos megközelítés, hogy egy alkotó, tudós vagy közéleti személy életműve egységben vizsgálható. Ennek megfelelően a gyűjteményi struktúra is módosult, és a személyi és intézményi hagyatékokat már nem osztották szét dokumentumtípusok szerint, hanem egységben őrizték.

Ezen fejlődés eredményeképpen a Kézirattár ma különféle gyűjteményi egységekből áll, ideértve a kódexeket, kódextöredékeket, kora újkori és újkori kötetes kéziratokat, levelestárat, személyi és intézményi hagyatékokat (fondok), valamint egyedi kéziratok csoportját, amit anekdotagyűjteménynek hívnak.

Témánk szempontjából lényeges, hogy 2021 nyarától a Kézirattár egy új, virtuális gyűjteményt is létrehozott Copia néven, amely digitálisan hozzáférhetővé teszi a gyűjtemény dokumentumait. Ennek eredményeképpen a Kézirattár még szélesebb körben szolgálja a tudományos és kulturális közösségeket, valamint a kutatókat és érdeklődőket.

7.2. Digitalizált kéziratok és mikrotörténet: A Posta a kisasszonynak! Két nemzedék két személyes képeslapgyűjtemény webprojekt

A gyűjtemény, amelyben olyan képeslapok találhatók, amelyeket talán megtalálnánk más képeslapgyűjteményekben is, azonban a projekt mégis különleges jelentőséggel bír: két korabeli, e célra kiadott, megvásárolt képeslapgyűjtőalbum digitalizált változata, két, egymást követő generációt képviselő nő személyes gyűjteménye olvasható általa, amely így a korabeli nők levelezéséből ad tanulságos mintát.

Ellentétben azzal, amikor egy ismert személy levelezését rendezik kiadásra, egy „átlagember” képeslapgyűjteményének feldolgozása inkább a (nevelés)történeti vagy szociológiai kutatás, semmint az irodalomtörténet vagy a filológia területére tartozik. A kézírás értelmezése a kutatók, olvasók számára egyértelműen hasznos gyakorlat, amely olyan készségeket fejleszt ki, amelyek más értékes kéziratok feldolgozásához is alkalmazhatók.

Ezek a képeslapok rendkívüli mikrotörténelmi forrásértékkel bírnak, mivel bepillantást engednek két korabeli nő leánykori társas kapcsolataiba (mivel levelek vagy naplók a címzettekől nem maradtak fenn). Továbbá feltárják

a kommunikációs szokások fontos részleteit és azt, hogy milyen vizuális eszközöket választottak a képeslapokhoz (motívumok, témák, fényképek). Részletesen bemutatják az alkalmi és formális köszöntések hagyományát, valamint a valóban információt hordozó üzenetek jelentőségét. A két gyűjtemény üzenetváltásainak kontextusba helyezéséhez a minimális háttérinformációk is rendelkezésre állnak, ami lehetővé teszi a két címzett és gyűjtemények összehasonlítását, annak ellenére, hogy két eltérő nemzedéket és társadalmi helyzetet képviselnek. A személyes képeslapgyűjtemény érzékelteti az egyén által kapott és megőrzött képeslapok mennyiségét és tartalmát, és közvetetten betekintést nyújt a fiatal nők korabeli társas kapcsolataiba is.

8. A crowdsourcing, a mikrotörténet és a digitális gyűjtemény összhangja: Fortepan

A Fortepan egy online fényképgyűjtemény archívum, ami a nevét a Forte gyár által gyártott Fortepan negatív filmről kapta. Az archívumban minden kép Creative Commons Nevezd meg! – Így add tovább! 3.0 (CC BY-SA 3.0) licenc alatt található, így szabadon felhasználható. A gyűjtemény fizikai formában nem létezik, és 2010. augusztus 20. óta online érhető el (<https://fortepan.hu/hu/>). A fényképek túlnyomó része 1900 és 1990 között készült, és közel 140 ezer kép található az archívumban, amelyek online megtekinthetők, letölthetők, és a forrás megjelölésével szabadon felhasználhatók. Az itt közzétett fotók a Fortepan által egyoldalúan hozzárendelt Creative Commons licenc alá tartoznak. A gyűjtemény folyamatosan bővül az új beérkező képek és a meglévők digitalizálásával. Az archívumot Szepessy Ákos, Tamási Miklós és barátai hozták létre, akik mintegy húsz év alatt gyűjtötték össze és tették közzé ezeket a régi fotókat, amelyek többségében amatőr felvételek. Sok képet a budapesti lomtanítások során találtak eldobva. A Fortepan tevékenysége önkéntes szerkesztők és segítők munkájára épül, nem részesül közpénzből, azonban a honlapot anyagi támogatással lehet segíteni. 2019-ben a Magyar Nemzeti Galériában kiállítást rendeztek a Fortepan fotóarchívum százezres gyűjteményéből válogatott több mint 300 legérdekesebb fényképből. 2020-ban a Fortepan csapata elnyerte a Fővárostól Pro Urbe Budapest díjat, elismerve a közelmúlt egyedi archiválását, értékteremtését és közösségépítő tevékenységét.

9. Konklúzió

A hagyományos könyvtári gyakorlat és az innováció napjainkban karöltve járnak. A digitális korszakban a megőrzés fogalma új értelmet nyer, miközben a mikrotörténeti kutatások is új aspektust kapnak. Az e-gyűjtemények jelentősége számos régi és új webprojekt széles körű alkalmazásán keresztül is igazolható. Az új lehetőségek között szerepel a digitalizáció, a crowdsourcing és a mikrotörténet lényegének kibontása is, amelyek alkalmazásával együtt építhető a könyvtárak és gyűjtemények korszerű igényeket kiszolgáló jövője.

Irodalomjegyzék

Dobos, A., Antal, P., Vojtkó, A. (1999). Landscape analysis in concept of nature conservation in the Hór valley with GIS methods. In: Lehoczky, L. Kalmár, L. (szerk.) *Proceedings of International Conference of PhD Students*. Miskolc, University of Miskolc Innovation and Technology Transfer Centre, 47-57.

Racsko, R. (2017). *Digitális átállás az oktatásban*. Bp., Gondolat Kiadó. Iskolakultúra. 52.

Lengyel, M.T. (2022). *A Könyvtárak digitális ökoszisztémája*. Budapest, Gondolat Kiadó.

Ringert, Cs. (2022). A digitális múzeumpedagógia modellje. *Közösségi Kapcsolódások* 2022(1), 92–112. DOI 10.14232/kapocs.2022.1.92-112

Skaliczki, J. (1995). A közművelődési könyvtárak jövőjéről. *Könyvtári Figyelő* 3. 393–399.

Szűts, Z., Yoo, J. (2013). A magyar civil crowdsourcing és crowdfunding jó gyakorlatai: Internetes közösségek új szerepben. *Civil Szemle*, 10 (3). 31-43. ISSN 1786-3341